

Urmând șoseaua ce vine de la Cârlibaba, apucând pe un drum șerpuit și alb ce se desprinde din aceasta, se ajunge ușor în satul Pripas, într-o zi de duminică. Cititorul este condus pe acest drum până în satul care la început pare cufundat în liniște și începe să se simtă agitația doar apropiindu-te de casa văduvei lui Maxim Oprea unde tot satul este adunat la hora de duminică.

Ion, un țăran sărac, se apropie de Ana, fiica unui țăran înstărit al satului. Fata îl iubește, dar tatăl ar vrea să o căsătorească cu un flăcău bogat, cu George Bulbuc. Acesta îi spune lui Vasile Baciul despre întâlnirea fetei cu Ion iar tatăl îl jignește pe pretendentul sărac în fața întregului sat numindu-l *sărântocul satului*. La hora satului sunt în trecere și notabilitățile satului: fiul învățătorului Herdelea, doamna Herdelea și preotul satului, Belciug. Tinerii din sat joacă hora, merg apoi la crâșmă unde culminează conflictul între George și Ion printr-o bătaie în care Ion își varsă năduful.

Ion se trezește în zori și se îndreaptă spre locul unde trebuie să cosească. În fața pământurilor ce înconjoară satul, Ion simte imboldul de a îngenunchea și se zbate între două opțiuni: de a se căsători cu Ana, fata pe care nu o iubește dar ale cărei pământuri le râvnește, și Florica, fata săracă, dar pe care o iubește cu adevărat. Cele două fete trec pe rând pe la locul unde Ion muncește, adâncind și mai mult dilema personajului. Ana, ajunsă la pământurile lui V. Baciul îi vede de departe pe Florica și pe Ion și bănuiește că Ion nu o iubește cu adevărat.

Toma Bulbuc îi spune preotului din sat că Ion i-a bătut feciorul iar acesta promite să îl dojenească de la amvonul bisericii. Familia Herdelea îl susține pe Ion, iar acest lucru declanșează furia lui Belciug. Conflictul latent dintre preotul și învățătorul satului se agravează din ce în ce mai mult de-a lungul romanului. Fiul învățătorului, Titu, sentimental și cu aspirații de poet, este de părere că relațiile cu preotul Belciug nu trebuie să se altereze.

Stând de vorbă cu familia Herdelea, Ion decide să se căsătorească cu Ana. Este dojenit de la amvonul bisericii de către preot și îndură rușinea în fața satului. Are un moment de luciditate și îi dă dreptate preotului, spunând că trebuie să facă ceea ce îi spune inima: să se căsătorească cu Florica căreia îi promite că o va lua de soție. După o vară întreagă de muncă, văzând că eforturile sale de a depăși sărăcia nu dau roade, revine la prima opțiune: Ana lui V. Baciul. O întâlnește întâmplător și lacrimile de reproș ale fetei îi dovedesc faptul că ea îl iubește. Ion stă de vorbă cu fiul învățătorului despre impasul în care se găsește, căci nu știe cum ar putea să îl determine pe V. Baciul să i-o dea pe Ana. Cuvintele tânărului poet, nevinovate, îi sugerează un plan pe care și-l va construi și pe care îl va duce cu tenacitate la capăt.

În toamnă, mergând să-și are pământurile, Ion, vecin cu Simion Lungu care cumpărase de mult timp de la Glanetașul, tatăl lui Ion, o parte din lot, îi fură o brazdă de pământ. Sosind și Simion la lucru, vede că Ion i-a furat din pământuri, se bat și apoi îi deschide proces, ajutat și încurajat de către preotul Belciug. Ion primește citație în proces, dar, ajungând în sala de judecată, cei doi se împacă speriați de atmosfera de la tribunal. Orgoliosul preot însă îl învinovățește pe Ion în fața judecătorului, în unguerește, iar acesta îl pedepsește pentru violență și bătaie. Întors acasă, cere învățătorului să îi facă o plângere către ministru, în care îl acuză pe judecătorul ungar de reavoință.

Vasile Baciul îl acuză pe George că a abandonat-o pe fiica sa și că ar fi umilit-o în fața satului, dar află de la acesta că tatăl viitorului copil al Anei este Ion. Înfuriat, acesta își bate crunt fiica și o alungă la Ion. Cinic și perseverent în îndeplinirea planului său diabolic, Ion refuză să o primească pe Ana, transformând-o doar într-un mijloc de șantaj pentru a obține pământurile visate ale lui V. Baciul. Fata se deplasează ca o umbră între cele două case înțelegând că Ion nu o iubește și că tatăl său nu-i va da zestrea pe care Ion o solicită. Ion amenință că nu o va primi pe Ana ca soție decât în urma unei *învoieli*.

Decizia lui Ion de a nu se căsători cu Ana trezește revolta familiei Herdelea. Este chemat la judecătorie și este întrebat în prezența lui Belciug cine i-a scris plângerea împotriva judecătorului. Deși îi promisese lui Herdea că nu-l va trăda, îi spune judecătorului cine este autorul.

Pentru a-i atrage de partea sa pe Ion dar și pe V. Baci, Belciug îi invită la el acasă pe cei doi propunându-le o împăcare. Astfel, Baci acceptă să le treacă pământurile pe numele lui Ion și al Anei și se decide nunta pentru după Paște. Are loc nunta și Ana se mută la Ion, dar după nuntă, văzându-și fata măritată, tatăl refuză să respecte înțelegerea. Ion o trimite pe Ana să negocieze cu tatăl său, dar acesta își maltratează din nou fiica și o alungă. Ion, nemulțumit, începe și el să o lovească. În cele din urmă Ana este acceptată în casa tatălui ei. Într-o dimineață frumoasă de primăvară, Ion înțelege că pământurile primite de la V. Baci, care îi dăduse libertatea să își aleagă 5 dintre locurile sale pe care să le muncească, constituie de fapt o mare victorie și că dragostea sa pentru pământ este singurul lucru care contează. Herdelea vrea să îi concilieze pe cei doi, dar fiecare cere celuilalt imposibilul. Ion deschide proces pentru obținerea tuturor pământurilor și la îndemnul avocatului Grofușoru o aduce acasă pe Ana purtându-se corect cu ea pentru a se prezenta bine la proces.

În vară, într-o zi de seceriș, Ana va naște pe Petrișor pe câmp și înțelege că nici nașterea copilului lor nu a înlănzit sufletul lui Ion. Gândul morții, care nu apare numai acum în mintea fetei, revine și încet-încet va pune stăpânire pe ea. Avrum, cârciumarul satului, se sinucide iar Ana, sfidând chiar prezența soțului ei, atrasă de misterul morții, se apropie de Avrum pentru a descoperi ceva din taina insondabilă a acesteia. Dumitru Moarcăș, alungat din casa lui de Paraschiva, îi vorbește despre moarte cu simplitate și fără teamă și sub privirile răvășite ale fetei se stinge.

Speriat de perspectiva procesului, într-o zi de iarnă cu viscol, V. Baci îl ia cu el pe Ion și merg la notarul din Jidovița pentru a-i ceda pământurile ginerelui său. În primăvară, când zăpada s-a dezghețat, Ion iese pentru a savura victoria și faptul că acum este stăpânul pământurilor lui V. Baci. Într-un gest inconștient de adorație, îngenunchează și sărută pământul. George se căsătorește cu Florica iar în timpul nunții acestora Ana înțelege că Ion nu a iubit-o niciodată, amenințându-l că se va sinucide. Ion însă nu ia în seamă afirmațiile soției sale. Savista, oloaga satului care locuia la George, îi spune Anei despre dese vizite ale lui Ion la George și atunci Ana începe să trăiască un pesimism profund și sentimentul lipsei de sens a vieții ei alături de Ion. Umilită, nemaiputând suporta gândul acestei umilințe, se sinucide.

Ion este închis două luni iar când se întoarce își găsește copilul bolnav. În câteva zile va muri, astfel încât V. Baci crede că acum poate să îi ceară să i se restituie pământurile, intenționând să-i deschidă proces lui Ion, dar descoperă că legea nu i-ar da câștig de cauză. Atunci, preotul Belciug reușește să îi determine pe cei doi să doneze pământurile lor, în cazul în care nu vor exista urmași ai lui Ion, către biserica din sat. Ion este imun la amenințări și redescoperă, cu o putere de neînvins, iubirea lui pentru Florica. Savista, care îl urăște pe Ion, îi dezvăluie lui George legătura soției sale cu acesta. Soțul înșelat pune la cale o înscenare pentru a-i surprinde. Pleacă de acasă pentru mai mult timp, dar seara revine pe neașteptate, când Ion ar fi trebuit să vină la Florica. Atunci când Ion apare, George, la adăpostul întunericului, îl ucide cu sapa. Dimineața, este descoperit trupul lui Ion, George își recunoaște vina și este arestat.

La sfințirea noii biserici a satului participă și familia Herdelea. Aceasta se mutase între timp la Armadia pe timpul suspendării lui Herdelea, ca urmare a deciziei judecătorești în procesul intentat de către judecătorul pe care faptul că îi redactase scrisoarea lui Ion îl jignise profund. Participă de asemenea și noul învățător, Zăgreanu, care ar vrea să ceară mâna fiicei lui Herdelea, Ghighi, dar nu are curajul. În finalul romanului, odată cu plecarea familiei Herdelea din sat, iese și cititorul din timpul și spațiul ficțiunii, ieșind din Pripas pe partea cealaltă a drumului pe care a intrat, pe drumul ce duce spre Armadia.